ئاجايىپ ئادەملەر

خىلمۇ خىل ئادەملەر

بۆرە بالا. 1920-يىلى ھىندىستاننىڭ مىدىنابور رايونىدىكى دېھقانلار ئىپتىدائىي ئورمانلىقتىكى بىر بۆرە ئۇۋىسىدىن ئىككى قىز بالىنى تېپىۋالغان. بىرى، ئىككى ياش، يەنە بىرى، سەككىز ياش. بۇ قىزلار ئۆمىلەپ ماڭالايدىكەن، ھەمدە بۆرىگە ئوخشاش ھۇۋلايدىكەن. كىچىكى بىر يىلدىن كېيىن ئۆلۈپ كەتكەن، چوڭى كىشىلەر ئارىسىدا 9 يىل ياشاپ، ئۆرە مېڭىشنى ۋە ئاددىي سۆزلەرنى قىلىشنى ئۆگەنگەن.

يىلپىز بالا. 1932-يىلى ھىندىستانلىق بىر ئۇۋچى ئاسسام شىتادا بىر ئانا يىلپىزنى ئۆلتۈرىۋېتىپ، ئۇنىڭ ئۇۋىسىدىن بەش ياشلىق بىر ئوغۇل بالىنى تېپىۋالغان. ئەسلىدە، بۇ بالىنى ئۈچ يىل ئىلگىرى بىر يىلپىز ئەپقاچقان بولۇپ، كىشىلەر ئۇنى چوقۇم يىلپىزغا يەم بولۇپ كەتتى، دەپ ئويلىغان. ئەمما ئويلىمىغان يەردىن يىلپىز ھېلىقى بالىنى «بېقىۋالغان». بۇ بالا ئىنتايىن تېز ئۆمىلىيەلەيدىغان بولۇپ، خام يېمەكلىكلەرنىلا يەيدىكەن، كۆرگەنلا ئادەمنى چىشلەيدىكەن. ئارىدىن ئۈچ يىل ئۆتكەندە ئۆرە ماڭالايدىغان بولغان ۋە چىنە-قاچىدا تاماق يېيىشنى تەستە ئۆگەنگەن.

ئېيىق بالا. 1937-يىلى تۈركىيىلىك بىر ئۇۋچى تاغدا بىر ئانا ئېيىقنى ئۆلتۈرگەندە، ئېيىق ئۇۋىسىدا سەككىز يىل ياشىغان بىر قىز جېنىنىڭ بېرىچە ئۇنىڭغا ئېتىلىپ كەلگەن. كېيىن كىشىلەر ئۇنى روھى كېسەللىكلەر دوختۇرخانىسىدا داۋالاتغان. ئارىدىن بىر نەچچە يىل ئۆتكەندىن كېيىنلا ئۇ ئاندىن ئىنسانلار تۈرمۇشىغا كۆنۈپ، پىششىق يېمەكلىكلەرنى يەيدىغان بولغان.

بۆكەن بالا. 1973-يىلى بىر ئۇۋچى سۈرىيىدىكى بىر قاقاس دالىدا بۆكەن ئۇۋلاۋېتىپ، «توپ-توپ بۆكەنلەر ئارىسىدا سائىتىگە 5 — 10 ئىنگىلىز مىلى يۈگرەپ كېتىۋاتقان، ئاڭلاش سېزىمى ۋە كۆرۈش قۇۋۋىتى ئىنتايىن ياخشى» بىر بالىنى بايقىغان. ئۇ شۇنچە تىرىشچانلىق كۆرسەتكەن بولسىمۇ، بۇ بالا تۇتۇق بەرمىگەن.

بابۇن (ئىت باش بالا). ئافرىقىلىق ئىككى ساقچى بىر توپ بابۇن ئارىسىدىن ئىككى ياۋا ئوغۇل بالىنى تۇتىۋالغان. قارىماققا، ئۇلار بابۇنلار بىلەن 10 نەچچە يىل بىللە ياشىغان، مېۋە، قۇشلارنىڭ تۇخۇملىرى قاتارلىقلارنى ئىستىمال قىلغان. كېيىن ئۇلار كىشىلەر ئارىسىدا 40 يىل ياشىغان بولسىمۇ، قولىنى تاتىلايدىغان، ئىڭىكىنى قاشلايدىغان ئادىتىنى قەتئىي ئۆزگەرتەلمىگەن.

پىداگوكلارنىڭ بايقىشىچە، يەتتە ياشقا تولغان مەزگىل ئادەمنىڭ يېتىلىشىدىكى ئاچقۇچلۇق مەزگىل ئىكەن. بۇ مەزگىلدە قوبۇل قىلغان ئۇچۇرنىڭ 70% ئۆمۈر بويى ئەسقاتىدىكەن. ئەگەر مۇشۇ مەزگىلدىكى تەربىيە كەمچىل بولۇپ قالسا، بالىلار تولدۇرۇۋالغۇسىز زىيانغا ئۇچراپ، ئادەم دېسە ئادەمگە، ھايۋان دېسە ھايۋانغا ئوخشىمايدىغان مەخلۇققا ئايلىنىپ قالىدىكەن. بالىلار كىچىگىدىنلا ئادەملەر بىلەن ئۇچراشتۇرۇلمسا، كارغا كەلمەس بولۇپ قالىدىكەن.

سىرلىق «دېڭىز تەكتى ئادەملىرى»

1958-يىلى، ئامېرىكا دۆلەتلىك دېڭىز-ئوكيان ئىلمىي جەمئىيىتىنىڭ دوكتورى روتىن ئاتلانتىك ئوكياننىڭ ئۈچ ئىنگلىز مىلى چوڭقۇرلۇقتىكى تەكتىدىن ئادەمنىڭ ئاياغ ئىزىغا ئوخشايدىغان غەلىتە ئىزلارنى سۈرەتكە تارتىۋالغانىدى. 1963-يىلىغا كەلگەندە، ئامېرىكا دېڭىز ئارمىيىسىنىڭ سۇ ئاستى پاراخوتى 300 مېتر چوڭقۇرلۇقتىكى دېڭىز تەكتىدە بىلىقمىكىن دېسە، بىلىققا ئوخشىمايدىغان، بىرەر ھايۋاناتمىكىن دېسە ئۇنىڭغىمۇ ئوخشىمايدىغان بىر مەخلۇقنىڭ سائىتىگە 280 كېلومېتر تېزلىكتە ئۈزۈپ كېتىۋاتقانلىقىنى بايقىغان، ئۇلار بىر قوغلىغۇچى پاراخوت ۋە بىر سۇ ئاستى پاراخوتى بىلەن توپتوغرا تۆت كۈن قوغلاپمۇ ئۇنىڭغا يېتىشەلمىگەن. 1968-يىلى، ئامېرىكىنىڭ مىئامى شەھىرىدىكى سۇ ئاستى فوتو سۈرەت ئۇستىسى بۇمونى دېڭىز ئاستىدا يۈزى مايمۇننىڭكىگە ئوخشايدىغان، بوينى ئادەم بوينىدىن تۆت ھەسسە ئۇزۇن، كۆزى ئادەمنىڭكىگە ئوخشىسىمۇ لېكىن بەكلا چوڭ غەلىتە بىر ھايۋاننى ئۇچراتقان. ھېلىقى ھايۋان ئۇنى كۆرۈپلا قېچىپ كەتكەن. 1973-يىلى، شىمالىي ئاتلانتىك ئەھدى تەشكىلاتى ۋە نورۋىگىيىنىڭ نەچچە ئونلىغان ھەربىي پاراخوتلىرى گەنگىسنا قولتۇقىدا سۇ ئاستىدا يۈرىدىغان «ئەرۋاھ پاراخوت» دەپ ئاتالغان بىر غەلىتە نەرسىنى بايقاپ، كۆپ خىل قوراللار بىلەن زەربە بەرگەن بولسىمۇ، قىلچە ئۇنىمى بولمىغان. ھېلىقى نەرسە سۇ يۈزىگە لەيلەپ چىقىشى بىلەن تەڭ، ھەربىي پاراخوتلاردىكى سىمسىز خەۋەر-ئالاقە رادارلىرى ۋە سومارلىرى كاردىن چىققان، كېيىن ئۇ غايىپ بولغاندىلا بۇ نەرسىلەرنىڭ نورمال ئىقتىدارى ئەسلىگە كەلگەن.

خىلمۇ خىل غەلىتە بايقاشلار كىشىگە 1939-يىلى بايقالغان بىر غەلىتە ئىشنى ئەسلىتىدۇ. ئەينى ۋاقىتتا، ئارمىيىدىكى مىمىنتا دېڭىز ساھىلىدا توخومەيدە، قىيسىق ئېغىز، دۆڭگەك باش... «پاقا ئادەم» پەيدا بولغان. ئۇ ئادەملەرنىڭ قوغلاپ كېلىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، ناھايىتى تېزلىكتە بالتىق دېڭىزىغا شۇڭغۇپ كىرىپ كەتكەن. ئارىدىن يېرىم ئەسىر ئۆتكەندە، ئامېرىكا جەنۇبىي كارولىنا ئىشتاتىنىڭ

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

بۇۋېر شەھەر ئەتراپىدىكى سازلىقتا بىر خىل «كەسلەنچۈك ئادەم». كۆپ قېتىم پەيدا بولغان، ئۇنىڭ ئېگىزلىكى ئىككى مېتر بولۇپ، كۆزلىرى قىپقىزىل ئىكەن، پۈتۈن بەدىنىنى يېشىل قاسراق قاپلاپ كەتكەن، ھەربىر قولىدا ئۇچتىنلا بارماق بولۇپ، ئۆرە ماڭالايدىكەن، ئادەمدىن كۈچلۈك بولۇپ، بۇگۈرسە ئاپتوموبىلدىن ئېشىپ كېتىدىكەن. كۆرگۈچىلەر ئۇنى قىرغاققا چىققان دېگىز تەكتىدىكى ئادەم ئوخشايدۇ، دېگەن.

ئىنتايىن ئاز ئۇچرايدىغان سۇ ئاستىدىكى ئەقىللىق جانلىقلارغا قارىتا، ئالىملار بارغانسېرى: ئىنسانىيەتنىڭ پەيدا بولۇش مەنبەسى دېگىز، چۈنكى ھازىرقى زاماندىكى ئىنسانلارنىڭ كۆپلىگەن ئادەتلىرى ۋە ئىچكى ئەزالىرىدا دېگىز بىلىقلىرى ۋە دېگىز ھايۋانلىرىنىڭ تەدرىجى تەرەققىياتىدىن قېپقالغان ئىزلار كۆرۈنەرلىك مەۋجۇت، ئالايلۇق، تۇزغا ئامراق بولۇش، بەدەندە تۈك بولماسلىق، سۇ ئۇزۇش، بىلىق گۆشى يېيىش قاتارلىقلار بولۇپ، بۇ ئالاھىدىلىكلەر قۇرۇقلۇقتىكى باشقا ھايۋانلاردا ھازىرلانمىغان.

ھېمالايادىكى قار ئادەمنىڭ سىرى

شىزاڭنىڭ يېرى كەڭ، ئائىلىسى شالاڭ بولۇپ، ئورمان بايلىقى جەھەتتە مەملىكەت بويىچە ئۆلكە، ئاپتونوم رايونلار ئىچىدە 7-ئورۇندا تۇرىدۇ. بۇ ئورمانلىقلار ياۋا ئادەملەر ياشايدىغان ئەڭ ياخشى ماكاندۇر. كىشىلەر ئادەتتە شىزاڭنىڭ قارلىق دالىلىرىدىكى ياۋا ئادەملەرنى «قارا ئادەم» لەر دېيىشىدۇ.

شىزاڭ بويىچە بىردىنبىر تاشيول قاتنىشى بولمىغان موكو ناھىيىسىدە قار ئادەم دائىم پائالىيەت قىلىپ تۇرىدۇ.

بىر قېتىم لوبا مىللىتىدىن بولغان بىرنەچچە كىشى ئورمانلىقنىڭ ئىچكىرىسىگە ئىچكىرىلەپ كىرىپ، ئىچىدە ئۇستىخان پارچىلىرى ۋە مېۋە شۆپۈكلىرى تولۇپ كەتكەن، بەزى يەرلىرى قېلىن بىر قەۋەت غازاڭ بىلەن چىڭقىلىپ، ئۇستىدە ئادەتتىكى ئادەملەرنىڭكىدىن چوڭراق ئاياغ ئىزى قالغان بىر چوڭ تاش ئۆڭكۈرنى بايقىغان. ئۆڭكۈر ئاغزىغا گەندىلەر دۆۋىلىنىپ كەتكەن بولۇپ، سېسىق پۇرىقى ئەتراپنى بىر ئالغانىكەن. قاراڭغۇ چۈشۈشى بىلەن ھېلىقى ئۆڭكۈر ئاغزىدىن غەلىتە ئاۋاز ئاڭلىنىپ كۆپچىلىكنى جىددىيلەشتۈرۈۋەتكەن.

خېلى ئىش كۆرگەن ئەنبۇ گۈلخان ئىچىدىن كۆيۈۋاتقان بىر چوقاتماقنى ئېلىپ ئۆڭكۈر ئاغزىغا ئاتقان ھەمدە كامالەكنى ئالغىنىچە ئۆڭكۈر ئاغزىغا يېقىنلاپ بېرىپ، بوي-تۇرقى ئوتتۇرا بوي ئادەملەر بىلەن تەك كېلىدىغان، ئاغزى بەكمۇ چوڭ، پېشانىسى چوقچۇيۇپ چىققان، يۈز-كۆزىنى قورۇق باسقان، چىرايى قاپ-قارا، ئورا كۆز، پاناق، پېشانىسىدا چوڭقۇر ئۈچ تال قورۇقى بار، ئىككى ئەمچىكى تىزىغىچە ساڭگىلىغان، كىندىكى ئەتراپىنى ئاق تۈك قاپلىغان، قوللىرى ئادەتتىكى ئادەملەرنىڭكىدىن ئۇزۇن بولغان، ئادەم دېسە ئادەمگە ئوخشىمايدىغان غەلىتە مەخلۇقنىڭ 10 نەچچە قەدەم نېرىدا تۇرغانلىقىنى كۆرگەن. بۇ مەخلۇق چىشلىرىنى ھىڭگايتىپ، قوللىرىنى توختىماستىن پۇلاڭلىتىپ ۋارقىراپ-جارقىراپ، ئۆزلىرىنىڭ ماكانىنى ياتلارنىڭ «ئىگىلىۋالغانلىقى» غا قاتتىق نارازى بولغان ۋە غەزەپلەنگەن ھەمدە ئۇزۇن قوللىرىنى پۇلاڭلىتىپ، ھېلىقى كىشىلەرنى ئۆڭكۈردىن كېتىشكە ئىشارەت قىلغان.

كېيىن ئۇ ھېلىقى كىشىلەرنىڭ كېتىدىغاندەك ئەمەسلىكىنى كۆرۈپ، يەردىن تاش ئېلىپ ئۆڭكۈر ئىچىگە قارىتىپ ئاتقان. تەجرىبىلىك ئەنبۇ كامالەكنى تارتىشىغا، ئىشنىڭ ئەپلەشمەيدىغانلىقىنى كۆرگەن قار ئادەم قولىدىكى تاشنى تاشلىۋېتىپ، يۈگۈرگىنىچە ئورمانلىق ئىچىگە كىرىپ كەتكەن.

مۆلچەرلىنىشىچە، باشقا يەرلەردىمۇ مۇشۇنداق قار ئادەملەر بار ئىكەن.

ئەتىسى ئەتىگەندە، ھېلىقى كىشىلەر قار ئادەمنىڭ ئاياغ ئىزىنى ئۇچراتقان، ئۇنىڭ پۇت بارماقلىرىنىڭ ئارىلىقى كەڭ بولۇپ، پۇتى ئادەتتىكى كىشىلەرنىڭكىدىن ئىككى قولچە ئۇزۇن ئىكەن.

ئەنبۇنىڭ ئېيتىشىچە، ئۇ ئىلگىرى بەكلا قېرى، ئاۋازى پۈتۈپ كەتكەن، مېڭىش-تۇرۇشى ئاستا، چىرايىنى چوڭقۇر قورۇق قاپلاپ كەتكەن قار ئادەملەرنى كۆرگەنىكەن. ئۇلار ھەم يىغلىيالايدىغان ھەم كۈلەلەيدىغان بولۇپ، قىلىقلىرى بەئەينى ئادەمنىڭ ئۆزىكەن، ئادەتتە ئادەم ۋە چارۋىلارغا زىيان-زەخمەت يەتكۈزمەيدىكەن، لېكىن بەزىدە كۆممەقوناق، ئارپا قاتارلىقلارنى ئوغرىلاپ بېقىۋالىدىكەن شۇنداقلا ھايۋانلارنىمۇ ئوۋلاپ يەيدىكەن.

لوبا مىللىتىدىن بولغان شياچيوڭ دېگەن بىر كىشى بىر قېتىم قار ئادەمنىڭ قارلىق تاغدىن چۈشۈۋېتىپ، چاتقاللىق ئارىسىدا ئىپار كىيىكنىڭ ئوغلىقىنى قوغلاۋاتقانلىقىنى، ئۇنىڭ بىر دەم ئۆرە بولۇپ يۈگۈرسە، بىردەم تۆت پۇتلۇق بولۇپ يۈگۈرۈپ، تەخمىنەن، نەچچە مىنۇت قوغلاپ، ئاخىرى ئىپار كىيىك ئوغلىقىنى تۇتۇۋېلىپ، يالماپ يۇتۇۋەتكەنلىكىنى كۆرگەن.

قار ئادەم ئاشلىق ۋە ياۋايى ھايۋاناتلارنى يەپلا قالماستىن، قىش كۈنلىرى غازاڭ، ئوت-چۆپ يىلتىزىنىمۇ يەيدىكەن.

نۆۋەتتە، قار ئادەم ئۇستىدىكى تەكشۈرۈش، تەتقىقاتتا ئاز-تولا نەتىجە قولغا كەلتۈرۈلگەن بولسىمۇ، لېكىن ئۇنى چوڭقۇرلاشتۇرۇشقا، راۋاجلاندۇرۇشقا توغرا كېلىدۇ. بۇ جەھەتتە تېخىمۇ زور نەتىجىلەرنىڭ قولغا كەلتۈرۈلىدىغانلىقىغا ئىشىنىمىز.

نەبىجان سادىق تەرجىمىسى